

Lan monografikoa

Euskararen arauak eta erabilerak

**EUSKALDUNEN HIZKUNTZA-ESKUBIDEAK
JUSTIZIAN ETA ADMINISTRAZIOAN**

Leire GORROTXATEGI EPELDE
Jone AIZPURU ZUBIZARRETA

AURKIBIDEA: I. Sarrera.-1. Hizkuntza-eskubideak kontzeptua.-II. Euskararen lege-testuingurua.-1. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Euskal Autonomia Erkidegoan.-2. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Nafarroan. i. *Lurralde eremu bakoitzean aitortutako eskubideak.*-3. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Ipar Euskal Herrian. i. *Euskararen inguruko lehen aipamena eta egungo estatusa; ii. Hizkuntz gutxituei aurrezagutzia emateko lege proposamena.*-III. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak Herri-administrazioaren, justiziaren eta polizia alorretan.-1. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak administrazio publikoarekiko harremanetan.-2. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak epaitegietan.-3. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak poliziarekiko harremanetan.-IV. Ondorioak.-Erreferentziak

I. Sarrera

Guztiok jakin badakigu zuzenbideak eskubideak aintzatesten dizkigula pertsona moduan. Baina herritar gehienek eskubide gutxi batzuk baino ez dituzte ezagutzen; edo kontrakoa ere bai, ustez eskubide batzuk ditugulakoan bizi gara, hala ez denean.

Gauza bera gertatzen da euskararen eremura mugatzen bagara ere. Euskaldunok hizkuntza-eskubideak ditugu, eta hori gehienek sumatuko duten zerbait da. Baina zein eskubide ditugu zehazki?

Jarraian doakizuen testu honen bidez, galdera horri erantzuna ematen saiatuko naiz. Gaia, ordea, oso zabala izanik, justizia eta administrazio alorreko hizkuntza-eskubideak baino ez ditugu jorratuko.

Beraz, lerro hauen helburua herritarrentzat jakingarrienak izan daitezkeen eskubideak aipatzea da; bereziki, jendeak izan ohi dituen zalantza ohikoenei erantzuna bilatu nahian.

1. Hizkuntza-eskubideak kontzeptua

Euskaldunen hizkuntza-eskubideak zeintzuk diren jorratzen hasi aurretik, komenigarria litzateke “hizkuntza-eskubide” kontzeptu beraren irismena argitzea.

Hizkuntza-eskubidea kontzeptua, *Hizkuntza Eskubideen Adierazpen Unibertsal* bidez ezagutarazi zen. Honen helburua, munduko hizkuntza guztiei gutxiengo eta oinarritzko eskubide batzuk aitortzea zen. Eskubide horien titular herritarrak gara, eta askotan ez ditugu eskubide hauek ezagutu ere egiten. Dena den, gure kasuan, eskubideak ez dira

berdinak euskal hiztun guztiontzat. Aurrerago aztertuko dugun moduan, lurralde eremuaren arabera desberdintasunak baitaude.

Maila indibidualean, hizkuntz eskubideak herritarrari norbere ama hizkuntzarekin identifikatua sentiarazteko eta maila ofizialean hizkuntza hori erabiltzeko aukera ematen dio. Maila kolektiboan, berriz, hizkuntz eskubideek taldearen izateko eta mantentzeko eskubidea dakarte. Taldeari, gainera, bere hizkuntza gozatzeko eta garatzeko aukera ematen zaio.

II. Euskararen Lege-Testuingurua

Eskubide zehatzak aztertzen hasi aurretik, euskararen lege-testuinguruaren ikusmira orokorra ematea gustatuko litzaidake.

Hasteko argitu nahiko nuke, euskararen estatusa bost eraentza juridiko desberdinetan arautzen dela Euskal Herrian. Gaur egun, oraindik ere, euskara ez da hizkuntza ofiziala euskal lurralde batzuetan. Ondorioz, hiztunek eskubide desberdinak izango dituzte bizi diren tokiaren arabera. Hori dela eta, ezinezkoa zaigu azterketa orokorra egitea; horren orde, atalka aztertu beharko dugu.

Jarraian eskaintzen dena, euskaldunen hizkuntza-eskubidea non eta nola arautzen direnaren laburpentxo bat baino ez da. Horregatik, EAeko, Nafarroako eta Ipar Euskal Herriko lege-testuingurua gehiago ezagutzeko jakin-mina izanez gero, bi dokumentu hauek gomendatuko nituzke. Hauetan informazio jakingarria aurkituko duzue, edonork ulertzeko moduan azalduta:

- http://www.ehu.es/ehusfera/garalex/files/2011/01/Hizkuntza-Eskubideak-Euskal-Herrian_Ioana-Bujanda.pdf
- <http://www.deusto-publicaciones.es/deusto/pdfs/cuadernosdcho/cuadernosdcho31.pdf>

1. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Euskal Autonomia Erkidegoan

Behin hau esanda, Euskal Autonomia Erkidegoko egoera arautzen duten oinarritzko legeei egingo diet erreferentzia, eta honako hauek dira:

- **Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna¹**

1

Ikus, http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=ContentDisposition&blobheadervalue1=filename%3DEuropako_Gutuna_0.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290509180521&cssbinary=true&miVar=1419343350278

III. Ikasleen ekarpenak

3

- **Espainiar Konstituzioaren² 3. artikulua:** Espainiako hizkuntza ofiziala gaztelera dela aldarrikatzen du, eta aldi berean, Estatuko beste hizkuntzak ofizialak izango direla aitortzen du, bakoitza bere lurralde eremuan.
- **Euskal Autonomia Erkidegoko Estatutua³,** 3/1979 Lege Organikoaren 6. artikulua: Euskarari izaera ofiziala aitortzen dio.
- **Euskararen Erabilera Arauzkotezko 10/1982 Oinarrizko Legea, “Euskararen legea”⁴:** izenez ezagunagoa: euskararen ofizialtasuna arautu eta euskararen erabilera bermatzeko lehen pausoa izan zen.

Zerrendatutako hauek lege orokorrak dira, hau da, euskararen estatusa modu orokorrean arautzen dutenak. Baina badira alor konkretuagoetan euskararen erabilera arautzen duten hainbat lege, gutxi batzuk aipatzearen:

- **Euskal Funtzio Publikoari buruzko Legea⁵**
- **Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen Estatutua⁶**
- **Botere Judizialaren uztailaren 1eko 6/1985 Lege Organikoa⁷** (231. artikulua)
- **Aginte Judizialaren Kontseilu Gorenaren eta Eusko Jaurlaritzaren Lankidetzaren Hitzarmena⁸,** Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Administrazioaren zenbait arlotan euskararen erabilera normalizatzeari buruzkoa:

2

Ikus, http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=ContentDisposition&blobheadervalue1=filename%3DBlobServer5.2_1.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290507791049&ssbinary=true&miVar=1419343442485

3

Ikus, http://www.parlamento.euskadi.net/pdfdocs/e_estatuto.pdf

4

Ikus, http://www.euskara.euskadi.net/r59738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/euskara_legearen_itzulpen%20berria%20IZO.pdf

5

Ikus, http://www.euskadi.net/cgi-bin/k54/bopv_25?E=&CMD=VERLIST&BASE=B03I&DOCS=1-20&CONF=bopv_e.cnf&*=198902092.nord.

6

Ikus, <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/2003/12/0307118a.pdf> eta <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/2012/02/1200755e.pdf>

7

Ikus, <http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=ContentDisposition&blobheadervalue1=filename%3DLege.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290509187658&ssbinary=true>

8

GORROTXATEGI EPELDE, Leire; AIZPURU ZUBIZARRETA, Jone: *Zuzenbidea ikasten. Irakaskuntzarako aldizkaria*, 4. zb., 2015.1. ISSN 2341-1775

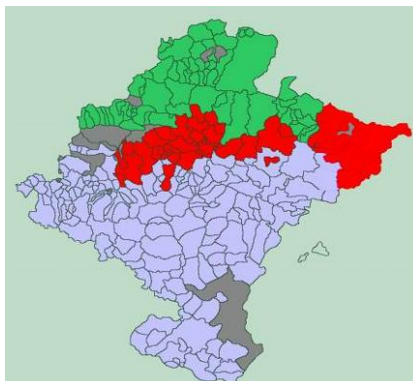
- 174/2010 Dekretua, ekainaren 29koa, Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Administrazioari buruzkoa⁹

Beraz, Euskal Legebiltzarrak hainbat lege eta erregelamendu onartu ditu zerbitzu publikoan euskararen normalizazioa bultzatzeko. Ahalegin handiak burutu dira helburu horrekin. Haei buruz gehiago jakin nahi duenak informazio ugari du eskuragarri Eusko Jaurlaritzaren ELEBIDE zerbitzuaren web-orrian: http://www.euskara.euskadi.net/r59-14414/eu/contenidos/informacion/euskera_en_administracion/eu_6151/eu_euskara_administrazioan_05.html

2. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Nafarroan

Konstituzioak galdatzen duen moduan, Nafarroako Foru Erkidegoak zehaztu zuen euskararen egoera zein zen. 13/1982 Lege Organikoak¹⁰ gaztelania eta euskararen estatusa arautu zuen. Konstituzioak finkatutako mugak errespetatuz, gaztelaniarekin batera euskararen ofizialtasuna aitortu zuen lege honek, baina ez lurralde osoan. Ondoren, Euskararen 19/1986 Legearen bidez garatu zen hizkuntza-eskubideen gaineko arauketa.

Nafarroan euskarak lege estatusaren ikuspegitik bizi duen egoera nahiko berezia da. Esaten da ofizialtasuna partziala dela, hiru eremutan banatuta baitago: “Eremu euskalduna”, “Eremu mistoa” eta “Eremu ez-euskalduna”.

“Eremu euskaldunean” euskara hizkuntza ofiziala da gaztelarekin batera. “Eremu mistoa” deiturikoan ez da euskararen ofizialtasuna aitortu baina eskubide batzuk (asko ez badira ere) aurreikusita daude. Eta azkenik, “Eremu ez-euskalduna” delakoan euskara ez da ofiziala, eta ondorioz, hizkuntza-eskubiderik ere ez da aitortzen .

Ikus, <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/1999/04/9901549a.pdf>

9

Ikus, - <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/2010/07/1003374a.pdf>

10

Nafarroako Foru Eraentza Birrezarri eta Hobetzeari buruzko 13/1982 Lege Organikoa, http://www.ivap.euskadi.net/contenidos/informacion/legedia_euskaraz/es_3818/adjuntos/Konstituzio-zuzenbidea/Nafarroako_Foru_Amejoramendua.pdf

Hona hemen, Nafarroako mapa hiru eremu horiek markatuta. Ideia bat egin ahal izateko zein zonalderi dagokion bakoitza. Ikus dezakegunez, lurraldearen zatirik handiena “Eremu ez-euskalduna” denak hartzen du. Ondorioz, aurrerago jorratuko ditugun eskubideak lurraldearen zati txiki batean (mapan berdez dagoenean, eta gorritz dagoenari kasu batzuetan) soilik dira aplikagarri.

Nafarroako administrazioan hizkuntza-eskubideei buruzko informazio gehigarria eskuratu nahi izanez gero, artikulu gomendagarria izan daiteke honakoa:
<http://www.soziolinguistika.org/es/node/3172>

Bestetik, Nafarroako hizkuntza-eskubideen araudia osatzen duten legeak hemen dituzu ikusgai:

http://www.euskara.euskadi.net/r59-14414/eu/contenidos/informacion/euskera_en_administracion/eu_6151/eu_euskara_administracion_06.html

i. Lurralde eremu bakoitzean aitortutako eskubideak

Esan dugun bezala, eremu euskaldunetan baino ez da ofiziala euskara, hortik kanpo dauden euskal hiztunek ez dute inoiz euskararen ofizialtasunik ezagutu. **Eremu euskalduneko** herritarrei, EAEko herritarrei bermatzen zaizkien hizkuntz eskubide berdinak aitortzen zaizkie. Hau da, ofizialtasunak dakartzan hizkuntz eskubideak aitortuko zaizkie:

- Herritarrek herri Administrazio zein hari atxikitako erakundeekiko harremanetan euskaraz jarduteko eskubidea daukate.
- Hezkuntzako era bateko eta besteko mailetan irakaskuntza euskaraz eta gaztelaniaz jasotzeko eskubidea aitortzen zaie.
- Administrazio-jakinazpen eta komunikazioak euskara hutsez jasotzeko eskubidea. Nahiz eta ofizialtasunik ez izan, **eremu mistoko** herritarrek Herri-administrazioarekiko harremanetan euskara nahiz gaztelania erabiltzeko eskubidea daukate.

Eremu ez-euskalduneko hiztunentzat aldiz, ez dago horrelako aurreikuspenik. Hau da, azken eremu horretan euskal hiztunei ez zaie inolako eskubiderik aitortzen.

3. Euskaldunen hizkuntza-eskubideen lege-testuingurua Ipar Euskal Herrian

Egoera oraindik txarragoa da iparraldeko joaten bagara. Ipar Euskal Herrian euskarak bizi duen egoera gaitzesgarria da. Frantziar Estatuaren egitura zentralistaren pean euskarak ez du inolako aitortpen juridiko-politikorik. Izan ere, Akitanian eskualdeko Pirinio Atlantikoetako departamentuaren zati bat besterik ez da. Bertan, Frantziako estatuak ez du euskara normalizatzeko corpus juridiko orokorrik garatu.

Are okerrago, euskararen ofizialtasuna ez dago aitortuta eta hizkuntza-eskubiderik ere ez. Hori dela eta, urteetan zehar iparraldeko euskal hiztunen eskubideak urratuak izan dira eta euskara hezkuntza sistematik, herri-administrazioetik, lan-mundutik eta komunikabideetatik kanpo utzi da.

Helbide honetan Ipar Euskal Herriko lege-esparruari buruz informazioa gehiago eskuratu ahal izango duzue:

http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/eskubideak/eu_5616/adjuntos/hizkuntzaren_estatus_juridikoa_eu.pdf

Horrez gain, hona hemen eskualde honetan euskal hiztunen egoera zein den jakin nahi duenarentzat artikulu interesgarri bat:

<http://zuzeu.eus/2013/06/21/ipar-euskal-herrian-ere-euskaraz-bizi-nahi-eta-ezin-duten-pertsonen-kronika-izan-da-2012-urtea/>

i. Euskararen inguruko lehen aipamena eta egungo estatusa

Euskararen inguruko lehen aipamena 2008 urtean egin zen. Bertan, eskualdetako hizkuntzak Frantziako ondare direla aitortu bazen ere, ondare izendapen horren ondorioak ez dira inon zehazten.

Esan bezala, Frantziar estatuak ez dio euskarari ofizialtasunik aitortu, ukapenaren pareko estatusa dauka. Frantziar Errepublikan hizkuntza ofizial bakarra frantsesa da, eta harreman ofizial guztiak hizkuntza horretan egin behar dira. Herri aginteek ez dute ofiziala ez den beste hizkuntzarik erabiltzen eta ez dute hori bultzatzeko obligaziorik.

Hortaz, euskal hiztunek ez dute inolako eskubiderik. Herritarren esku geratzen dira hizkuntza babestu, erabili eta bultzatzaren inguruko lanak. Baina erakundeek laguntzarik gabe herritarren parte hartzea ez da nahikoa, inoiz ezin izango baitute modu ofizial eta baliozkoan administrazioarekiko harremanetan euskara erabili.

ii. Hizkuntz gutxituei aurrezagutza emateko lege proposamena

Dena den, 2010ean diputatu talde batek hizkuntz gutxituei nolabaiteko aurrezagutza ematea galdatuz lege proposamen bat aurkeztu zuen. Lege proposamen honekin toki erakundeek zenbait eskumen aitortu nahi zitzaizkien. Honako proposamenak biltzen ditu legeak:

- Erakunde publikoei dagokionez, Estatuak zein frantziar lurraldeetako beste erakundeek tokiko hizkuntzei aitortza ematea.
- Hezkuntza arloan, hizkuntza gutxitua dagoen eremuetan, tokiko hizkuntzan ikasteko eskaintza zabaltzea eta orokortzea.
- Titulazio bereziak ezartzea hizkuntza gutxituan irakaskuntzan jardun diren irakasleentzat.
- Hedabideen sarean hizkuntza gutxituei merezi duten lekua eskaintzea.
- Funtzio publikoko langileak hizkuntza gutxituaren sustapenean parte hartzea eta eremu horietan hizkuntzaren ezagutza kontrataziorako galdagarri bihurtzea.

Lege proposamen hau, ordea, ez da onartua izan, eta bere horretan jarraitzen du egoerak. Hala ere, proposamenari buruzko informazio gehiago lortu ahal izango duzue helbide honetan: http://www.ehu.eus/ehusfera/garalex/files/2011/01/Hizkuntza-Eskubideak-Euskal-Herrian_Ioana-Bujanda.pdf

II. Euskaldunen Hizkuntza-Eskubideak Herri-Administrazioaren, Justiziaren Eta Polizia Alorretan

Jarraian, euskal hiztunek justizia administrazioarekiko, administrazio publikoarekiko eta poliziarekiko dituzten eskubideak zeintzuk diren aztertuko dugu. Horrela, eskubide oinarritzkoenak edo herritarrentzat interesgarrienak direnak ikusiko ditugu:

1. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak administrazio publikoarekiko harremanetan

Euskarak ofizialtasuna aitortuta duen lurraldean, hau da, Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroako eremu euskaldunean administrazio publikoek euskara zein gaztelania erabili behar dituzte. Izan ere, administrazioak aipatutako ofizialtasun araudiaren pean daude.

Araudi honi dagokionez, aipatzekoa da Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutunean 10. artikuluan arautzen direla administrazio agintari eta zerbitzu publikoak. Bestetik, Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Estatutuan 38. artikuluan arautzen dira erakunde publikoak; bertan, erabiltzaileekiko harremanetan bi hizkuntza ofizialen erabilera bermatzeko obligazioa ezartzen zaie.

Esparru honetan, garrantzitsua da Euskararen Legea garatzen duen 86/97 Dekretua¹¹. Arau honen bidez, EAEn euskararen erabilera normalizatzeko prozesua arautu zen. Berekin ekarri zuen berritasunetako bat, EAeko herri administrazioetako lanpostu guztiei Hizkuntza Eskakizuna esleitzea izan zen, hizkuntza-eskubideak bermatuak izateko helburuarekin.

Kontzeptuak argitu asmoz, administrazio publiko esapide horren barruan sartzen dira ondorengo guztiak:

- Eusko Jaurlaritzaren menpeko administrazio-erakundeak
- Eremu euskaldunean diren Nafarroako Gobernuaren administrazio-erakundeak
- Udalak eta toki-administrazio gainerako erakundeak
- Lurralde historikoetako administrazioak
- Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroako eremu euskaldunean den Estatuaren administrazioa eta, hala balegokio, Europar Batasunak lurralde horietan ezar ditzakeen administrazio-erakundeak edo ordezkariak.
- Erakunde autonomo izaera duten beste batzuk: INEM, INSS, INE, RENFE... Administrazio hauek guztiekiko honako eskubide hauek ditu euskal hiztunak:

- **Euskara balio eta eraginkortasun guztiarekin erabiltzeko eskubidea** du. Horrek, besteak beste, esan nahi du herritarrek euskaraz aurkeztu ditzaketela idatzi guztiak eta horiek baliozkoak izango direla.

11

EAeko herri administrazioetan euskararen erabilera normalizatzeko prozesua arautzen duen dekretua. Ikus, <http://www.donostiaeuskaraz.eus/euskaraz/arautegia/sezioak/arau-orokorrak>

- **Administrazioarekiko harremanetan erabili nahi duen hizkuntza ofiziala hautatzeko eskubidea:** Herritarrak aukeratu dezake administrazioarekin harremana euskaraz edo gaztelaniaz izan nahi duen. Behin bat hautatuta, ezin zaio eskatu beste hizkuntzan mintzatzeko. Hots, herritarrak hautatu duen hizkuntzan erantzuna jasotzeko eskubidea du.

Beraz, administrazio publiko guztiekin ahozko nahiz idatzizko harremanak euskaraz izateko eskubidea dugu, hizkuntza dela eta inolako diskriminaziorik jaso gabe. Helbide honetan informazio gehiago eskuratu ahal izango duzue: http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/eskubideak/eu_5616/adjuntos/hizkuntzaren_estatus_juridikoa_eu.pdf

Ezin aipatu gabe utzi aztertutako eskubide hauek bermatu eta administrazioan euskararen erabilera sustatzeko helburuarekin martxan jarri den azken plana: **Eusko Jaurlaritzaren Erabilera Planaren V. Plangintzaldia**¹². Eusko Jaurlaritzak berak adierazten duen moduan, planaren xede nagusia administrazioan euskara lan eta zerbitzu hizkuntza gisa erabiltzea da. Azken plangintzaldiak barneratzen duen berrikuntza nagusia Jaurlaritzako Sail bakoitzean Euskara Atala sortzea da. Dokumentu honetan biltzen da berrikuntzen gaineko informazio guztia:

<http://www.elkarrekinberritzen.net/fitxategiak/dokumentuak/dokumentazioa/patxi-baztarrika-webean.pdf>

2. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak epaitegietan

Jakina denez, epaiketa ia guztiak gazteleraz burutzen dira, eta badirudi gure eskubideak alor honetan oso murrizak direla. Baina agian egoera, eskubideei dagokienez, guk uste baino hobea izan daiteke.

Euskaldunek epaitegietan dituzten eskubideak Eskualdeetako edo Ereku Urriko Hizkuntzen Europako Gutunean 9. artikuluan arautzen dira, eta estatuari justizia-administrazioan hizkuntzen erabilerari buruzko betebeharrak ezarri. Gainera, Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Estatutuan 38. artikuluan ere aitortzen dira herritarren hizkuntza-eskubideak epaitegietan. Izan ere, justizia administrazioa ere administrazio publikoa da zentzu zabalean.

Jarraian zerrendatzen dira eskubide hauetako batzuk, eta gero, bakoitzak atera ditzala norbere ondorioak.

- **Epaiketean euskara erabiltzeko eskubidea:** Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan epaitegi eta auzitegietan euskara erabiltzeko eskubidea dugu, ahoz nahiz idatziz. Ildo honetatik, euskaraz aurkezten diren idatziak, dokumentuak eta jarduketak judizialak erabat baliodunak eta eraginkorrak izango dira, euskara hutsean aurkezten badira ere.

12

V. Plangintzaldiaren dokumentu osoa: http://www.euskara.euskadi.net/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/V.%20plangintzaldirako%20irizpide%20orokorrak.pdf

Horrez gain, Espainiar Estatua behartuta dago, alderdietako batek hala eskatzen badu, prozedura euskaraz burutzen dela ziurtatzera. Hori dela eta, alderdietako batek euskaraz hitz egin nahi badu auzitegiaren aurrean, baimenduta egongo da halaxe egiteko.

Aldiz, Espainiar Estatuan, euskara ofiziala ez den lurraldetik kanpo, jarduketa judizialak gaztelaniaz egingo dira. Soilik interpretea jarriko zaio auzitegiko hizkuntza ezagutzen ez duenean.

Gauza bera gertatzen da Frantzian ere, ez baita aurreikusten frantsesak direnek frantsesa ez den beste hizkuntza bat erabiltzeko aukera.

- **Epaile, magistratu eta fiskalek ez al daukate euskara jakin beharrik?** Ulertzen da justizia bakarra dela Espainia osoan, eta hori abiapuntutzat hartuta gaztelania jakitea soilik da ezinbestekoa. Euskaraz jakin ez eta idatziak hizkuntza honetan jasotzen badituzte, hauek itzularazi egiten dituzte.

Euskara ezagutzea kontuan hartzen den une bakarra lekualdatze-lehiaketetan da. Hau da, Espainiako beste autonomia erkidego batean plaza duen epaileak EAEn plaza eskuratzea eskatzen badu, euskara jakitea merezimendu gisa balioetsiko zaio.

Dena den, gogoan izan behar dugu epaile eta fiskalen berezko lan-hizkuntza gaztelera dela, euskara erabil badezakete ere. Beti ere, alderdietako bat aurka agertzen ez bada, defentsa-gabezia alegatuz.

- **Nork ordaintzen ditu itzulpen-gastuak?** Prozesuan euskara erabiltzeko eskatu duen herritarrak ez ditu hortik eratorritako gastuak ordaindu behar. Izan ere, herritar hau bere hizkuntza ofiziala eraginkortasunez eta baliozkotasunez erabiltzeko eskubidea baliatzen ariko litzateke, besterik ez.

Hortaz, jende askok uste duenaren aurka, auzitegietan euskaraz aritzeko eskubidea aitortuta dugu. Honi buruzko informazio gehiago eskuragarri dago helbide honetan: http://www.osanet.euskadi.net/contenidos/informacion/flash_proba/eu_11035/html/02_2.htm

Azkenik, merezi du “**Auzia euskaraz**” proiektuari aipamen egitea. Ekimen honen helburua auziak osorik euskaraz izapidetzea da, herritarraren nahia hori denean. Proiektu honen atzean epaiBi (Justizia Administrazioako Hizkuntza Normalkuntza lantaldea) dago, lana sustatu eta koordinatzen duena. Bertan, justizia administrazioan diharduten hainbat eragilek hartzen dute parte, hauen artean, epaileek eta magistratuek, abokatuek, prokuradoreek, fiskalek eta idazkari judizialek. “Auzia euskaraz” ekimenari buruzko informazio dena bere web-orrian ikus daiteke: <http://www.auziaeuskaraz.com/p/blog-page.html>

3. Euskaldunen hizkuntza-eskubideak poliziarekiko harremanetan

Poliziarekin harremanak izatea tokatu ohi zaigunean, gehienetan hauek ez dute euskara ezagutzen. Baina horrek ez du esan nahi guk beraiekin euskaraz mintzatzeko eskubiderik ez dugunik.

Eskubide horiek beste lege edo erregelamendu batzuetan garatzen badira ere, Eskualde edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutunean 11.2 artikuluan egiten zaie aipamen, polizia alorra berariaz aipatu gabe estatuaren segurtasunari egiten dio erreferentzia. Polizia alorra segurtasunarekin hertsiki lotua dago, eta zentzu horretan adierazten da hizkuntza-eskubideak bermatzea funtsezkoa dela segurtasun nazionala eta

publikoa bermatzeko, besteak beste. Era berean, 13.2.d artikuluan ere segurtasun-kontsignak eremu urriko eskualdeetako hizkuntzetan idazteko obligazioa ezartzen du.

Horrez gain, EAEn Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen Estatutuan 38. artikuluan aitortzen dira herritarren hizkuntza-eskubideak erakunde publikoekiko, hauen artean, polizia. Bestalde, testu bereko 42. artikuluan administrazioak eskubide horiek bermatzeko hartu beharreko neurriak arautzen dira.

Behin hori esanda, hona hemen galdera ohikoenak eta hauen erantzuna:

- **Poliziek euskaraz egiteko eskubidea:** Ertzainei, udaltzainei eta bestelako poliziei euskaraz egiteko eskubidea duzu, eta are gehiago, eurengandik erantzuna euskaraz jasotzeko eskubidea ere bai. Beti ere, euskara ofiziala den lurraldean.
- **Eskari eta erreklamazioak euskaraz aurkezteko eskubidea:** EAEn eta Nafarroan euskaraz nahiz gaztelaniaz aurkeztu ditzakezu eskari, erreklamazio eta bestelako idatzizko mezuak.
- **Eta jasotzen ditudan idatziek euskaraz egon behar al dute?** Ertzaintza, Polizia Nazionala eta beste segurtasun indarrek emandako idatziek euskaraz eta gaztelaniaz idatzita egon behar dute, printzipioz. Interesdun partikularrek esanbidez bi hizkuntza hauetako bat erabiltzea hautatu badute, salbu. Hau horrela izango da EAEn eta Nafarroako Eremu euskaldunean.
- **Atxilotuek ere ba al dituzte eskubide horiek?** Pertsona bat atxilotua izaten denean, poliziek zaintzapean duten pertsona horren bizia eta gorputz-osotasuna zaindu, eta ohorea, duintasuna eta legez dagozkien eskubide errespetatu behar dituzte. Legezko eskubide hauen artean kokatzen dira aurrez azaldutako hizkuntza-eskubideak ere.
- **Poliziak hizkuntza gaitasun egokia izateko hartutako neurriak:** Eskubideak aitortzea oso ondo dago, baina ahalegin nahiko antzua izan daiteke gero hauek praktikara ezin badira eramanez. Helburu horrekin, 1988an hasi zen Ertzaintzan euskararen normalizazioa bultzatzeko prozesua EAEn. Honen bidez, ertzain guztiek euren eginkizunen arabera egokitutako euskara-gaitasuna lortzea nahi da. Soilik honela lortuko baita herritarren hizkuntza-eskubideen errespetua bermatzea.
- **Zein da egoera Ipar Euskal Herrian frantses poliziarekin?** Hemen egoera oso bestelakoa da. Frantsesa da hizkuntza ofizial bakarra eta beste hizkuntzetako hitzunik ez dute inolako eskubiderik bertako legediaren arabera.

Laburbilduz, polizia harremanetan euskara erabiltzeko eskubidea dugu, euskal lurraldean gauden heinean. Gai honen inguruan gehiago sakondu nahi izanez: http://www.osanet.euskadi.net/contenidos/informacion/flash_proba/eu_11035/html/02_6.htm

Amaitzeko, aurretik aztertutako bi alorretan bezalaxe, polizia alorrean ere badago euskararen erabilera sustatzea helburu duen proiektu bat: **Segurtasun Sailean Euskararen Erabilera Normalizatzeko Plana**¹³. Plan honek 2014 eta 2017 urte bitartean bete

beharreko helburuak finkatzen ditu eta aplikagarri izango da Ertzaintzari nahiz Segurtasun Sailean lan egiten duten funtzionarioei eta lan-kontratudunei.

Planaren hitzaurrean adierazten denez, bilatzen den jomuga Ertzaintza herritarrak aukeratutako hizkuntza ofizialean zerbitzua emateko gai izatea da. Horretarako, planak hainbat neurri hartzen ditu, hiru hauexek dira esanguratsuenak: euskara sustatzeko aurrekontua bikoiztea, hizkuntza-eskakizuna lortzeko liberatutako ertzainen kopurua handitzea eta laguntza puntuala emateko langileak edukitzea (trebatzaileak).¹⁴

III. Ondorioak

Ikusi dugunez, Euskal Herrian euskararen estatusa bost eraentza juridikok arautzen dute, eta horrek egoera aldrebestu besterik ez du egiten. Ezin gara orokorrean mintzatu euskal hiztunen hizkuntza-eskubideei buruz, oso desberdinak direlako toki batean eta bestean.

Dudarik gabe, egoera txarrena mugatik bestaldera bizi direnek dute. Frantziar estatuan frantsesa ez diren beste hizkuntzak ez dute inolako aitortzenik ez eta eskubiderik. Gainera, maiz trabak ere jartzen zaizkie euskararen alde egin nahi duten eragileei.

Nafarroan, ostera, herri bateko biztanleek eskubide batzuk dituzte aitortuta, eta agian ondoko herrikoek ez. Honek egoera guztiz nahaspilatsua sortzen du, baina agian hori bera da lortu nahi dena. Agerikoa baita Nafarroako Gobernuak ez duela inolako borondate politikorik euskararen normalizazioaren alde lan egiteko.

Azkenik, EAeko biztanleak dute egoerarik onena. Bertan aitortzen diren eskubideak modu sakonagoan aztertu ahal izan ditugu, eta askorako eman dezakeen gaia bada ere, zalantzarik ohikoenak argitzea izan da lan honen helburua.

Aztertutakoa aztertu ondoren, esan genezake oinarrizko eskubideak bederen aitortuak ditugula. Administrazio publikoko alor desberdinekin ahozko nahiz idatzizko komunikazioa euskaraz izateko eskubidea dugu. Horrenbestez, idazkiak euskaraz igorri nahiz jaso ahal izango ditugu, eta hauek, jakina, balio osoa izango dute.

Azken hiru hamarkadetan lan asko egin da euskararen normalizazioa bilatzeko bidean. Eta lan horrek guztiak eman ditu bere fruituak. Gaur egun euskara askoz egoera hobean aurkitzen da, eta baikorrak izan behar dugu hartutako norabideari dagokionez.

Dena den, bide hau oraindik ezta amaitu eta pixkanaka oinez jarraitu beharra dago helmugara iritsi nahi badugu.

Ikus,

<http://www.ertzaintza.net/wps/wcm/connect/c49f120045ece1aa9b879f9f8718a68f/Plana.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c49f120045ece1aa9b879f9f8718a68f>

14

Ikus, http://www.interior.ejgv.euskadi.net/r42-440/eu/contenidos/noticia/2014_10_22_22426/eu_22426/22426.html

Legeetan eskubide ugari ditugu aitortuta EAEn, baina orain bigarren urratsa ematea falta zaigu. Puntu honetan, HIZKUNTZ ESKUBIDEEN BEHAKOTIA aipatu beharra dago. Fundazio hau, Euskal Herriko herritarren hizkuntza-eskubideez arduratzen da eta eskubide horiek Euskal Herri osoan, arlo publiko zein pribatuan, babesteaz arduratzen da.

Paperetan aurkitzen ditugun eskubide horiek kalean urratuak izaten zaizkigu maiz. Zenbat eta zenbat aldiz entzun behar izan dugun esaldi hura: *“Perdone, me puede hablar en castellano?”*. Horrelakoetan, guk etsipen aurpegia jarri eta gazteleraz mintzatzea beste erremediorik ez dugu edukitzen.

Baina dudarik gabe, espero dugu, euskaraz hitz egiten dakien profesionalen kopuruak gora egiten duen heinean, geroz eta gutxiagotan egingo dugula topo horrelako egoerekin.

Gogoan izan behar dugu hizkuntza-eskubideak herri baten oinarrizko eskubidea direla. Hauek bermatzea eta berauekiko errespetuak lotura estua du gizarte-kohesioarekin. Gizarte bateko kide guztien arteko bizikidetzeta samurtzen duen giltzarria da. Izan ere, berdintasuna eta diskriminazio eza askoren ahotan ibiltzen diren printzipioak dira, baina sarritan jendea ahaztu egiten da zenbait hizkuntzen hiztunen arteko berdintasunaz.

Beraz, azken urteetan egindako lan guztiari esker, aurrerapauso benetan handiak eman dira. Euskaldunei hizkuntza-eskubide ugari aitortu zaizkie zenbait lurraldetan, eta horrez gain, bermatuago ere badaude. Horregatik, egindako bideari heldu behar diogu, lortutakoaz harro baina oraindik egiteko asko dagoela jakinda.

Erreferentziak

- http://www.ehu.es/ehusfera/garalex/files/2011/01/Hizkuntza-Eskubideak-Euskal-Herrian_Ioana-Bujanda.pdf
- <http://www.deusto-publicaciones.es/deusto/pdfs/cuadernosdcho/cuadernosdcho31.pdf>
- http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadertype=Content-Disposition&blobheadervalue1=filename%3DEuropako_Gutuna_0.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290509180521&ssbinary=true&miVar=1419343350278
- http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadertype=Content-Disposition&blobheadervalue1=filename%3DBlobServer5.2_1.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290507791049&ssbinary=true&miVar=1419343442485
- http://www.parlamento.euskadi.net/pdfdocs/e_estatuto.pdf
- http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/euskara_legearen_itzulpen%20berria%20IZO.pdf
- http://www.euskadi.net/cgi-bin/k54/bopv_25?E=&CMD=VERLIST&BASE=B03I&DOCS=1-20&CONF=bopv_e.cnf&*=198902092.nord eta <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/2003/12/0307118a.pdf>
- <http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadertype=Content-Disposition&blobheadervalue1=filename%3Dlege.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290509187658&ssbinary=true>

III. Ikasleen ekarpenak

- <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/1999/04/9901549a.pdf>
- <https://www.euskadi.net/r48-bopv2/eu/bopv2/datos/2010/07/1003374a.pdf>
- http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/eskubideak/eu_5616/adjuntos/hizkuntzaren_estatus_juridikoa_eu.pdf
- <http://zuzeu.eus/2013/06/21/ipar-euskal-herrian-ere-euskaraz-bizi-nahi-eta-ezin-duten-pertsonen-kronika-izan-da-2012-urtea/>
- http://www.osanet.euskadi.net/contenidos/informacion/flash_proba/eu_11035/html/02_6.htm
- http://www.osanet.euskadi.net/contenidos/informacion/flash_proba/eu_11035/html/02_2.htm
- http://www.euskara.euskadi.net/r59-14414/eu/contenidos/informacion/euskera_en_administracion/eu_6151/eu_euskara_administrazioan_06.html
- <http://www.soziolinguistika.org/es/node/3172>
- http://www.euskara.euskadi.net/r59-14414/eu/contenidos/informacion/euskera_en_administracion/eu_6151/eu_euskara_administrazioan_05.html
- <http://www.elkarrekinberritzen.net/fitxategiak/dokumentuak/dokumentazioa/patxi-baztarrika-webean.pdf>
- http://www.euskara.euskadi.net/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/V.%20plangintzaldirako%20irizpide%20orokorrak.pdf
- <http://www.auziaeuskaraz.com/p/blog-page.html>
- <http://www.ertzaingintza.net/wps/wcm/connect/c49f120045ece1aa9b879f9f8718a68f/Plana.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c49f120045ece1aa9b879f9f8718a68f>